

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Договір оренди землі є цивільно-правовим, а отже, йому притаманні такі ознаки, як свобода договору, обов'язковість його виконання сторонами тощо. Суб'єкт владних повноважень, який не є учасником договору, не може здійснювати владні управлінські функції шляхом втручання у відносини сторін договору, але має право контролювати належність виконання договору та відповідність його умов чинному законодавству України, зокрема стежити, щоб такі умови не суперечили інтересам суспільства. Якщо ж договір пов'язаний зі сплатою податків і, на думку суб'єкта владних повноважень, спрямований на ухилення від їх сплати, останній, за допомогою адміністративних заходів, уповноважений відновити публічний порядок.

Зміна розміру земельного податку згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» є підставою для перегляду встановленого розміру орендної плати шляхом внесення відповідних змін до договору оренди землі його учасниками і не тягне автоматичну зміну умов договору щодо розміру орендної плати, а отже, відповідного донарахування державною податковою інспекцією суми податкового зобов'язання з орендної плати із застосуванням штрафних санкцій за податковими повідомленнями-рішеннями

ПОСТАНОВА¹

Іменем України

11 червня 2013 р. колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України, розглянувши у відкритому судовому засіданні справу за позовом приватно-орендного сільськогосподарського підприємства «Відродження» (далі — Підприємство) до Кременчуцької об'єднаної державної податкової інспекції Полтавської області Державної податкової служби України (далі — ДПП) про скасування податкових повідомлень-рішень, **встановила:**

У червні 2011 р. Підприємство звернулося до суду з позовом, у якому просило скасувати податкові повідомлення-рішення від 29 жовтня 2010 р. №№ 0000382301/0/3540, 0000392301/0/3541 та 0000222200/0/3542 (далі — податкові повідомлення-рішення) на суму 5 тис. 277 грн 30 коп., 21 тис. 100 грн 53 коп. та 130 тис. 840 грн 65 коп. відповідно.

На обґрунтування позовних вимог позивач послався на те, що орендну плату за земельні ділянки він сплачував відповідно до умов укладених із сільськими радами договорів, які протягом

періоду, що перевірявся відповідачем, були чинні та не змінювалися, тому підстав для збільшення розміру орендної плати у позивача не було, через що податкове зобов'язання з орендної плати податковий орган визначив неправомірно.

На обґрунтування позовних вимог про протиправність визначення податкового зобов'язання з податку на прибуток іноземних юридичних осіб позивач послався на те, що оподаткування господарських операцій з фірмою *GSI International*, яка є резидентом США, суперечить Конвенції між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи та капітал (ратифікована Законом від 26 травня 1995 р. № 180/95-ВР), оскільки зазначена Конвенція передбачає оподаткування резидента США в країні свого резидентства.

Полтавський окружний адміністративний суд постановою від 11 жовтня 2011 р., залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 17 січня 2012 р., у задоволенні позову відмовив.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, мотивував своє рішення

* Публікується товний текст судового рішення із незначними редакційними правками.

¹ Постанова Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 11 червня 2013 р. у справі № 21-166а13.

тим, що орендна плата — це форма податку на землю, справляння плати за землю є сферою регулювання податкового законодавства, збільшення мінімального розміру орендної плати за землю відбулося не у зв'язку з волевиявленням сторін договору, а у зв'язку зі зміною ставки податку відповідно до закону, то необхідність сплати земельного податку в новому розмірі виникла у позивача незалежно від внесення змін до договорів оренди.

Вищий адміністративний суд України постановою від 19 липня 2012 р. скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині відмови у задоволенні позову щодо скасування податкових повідомлень-рішень від 29 жовтня 2010 р. № 0000382301/0/3540 і № 0000392301/0/3541; у цій частині позов задовольнив: зазначені податкові повідомлення-рішення скасував.

Скасовуючи рішення судів попередніх інстанцій та задовольняючи позов, касаційний суд дійшов висновку, що зміна розміру земельного податку згідно із Законом від 3 червня 2008 р. № 309-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (далі — Закон № 309-VI) є підставою для перегляду встановленого розміру орендної плати шляхом внесення відповідних змін до договору оренди землі його учасниками, однак не тягне автоматичного підвищення розміру орендної плати, встановленого в договорі оренди.

У заяві про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого адміністративного суду України від 19 липня 2012 р. з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, ДПІ просила зазначену вище постанову суду касаційної інстанції скасувати та направити справу на новий розгляд до цього ж суду.

На обґрунтування мотивів перегляду судового рішення ДПІ послалася на неоднакове застосування судом касаційної інстанції ч. 4 ст. 21 Закону від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV «Про оренду землі» (далі — Закон № 161-XIV) зі змінами, внесеними Законом № 309-VI, а також додала копію ухвали Вищого адміністративного суду України від 11 липня 2012 р. (справа № К/9991/80742/11), яка, на думку заявника, підтверджує неоднакове застосування касаційним судом одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах. Зі змісту зазначеної ухвали вбачається, що касаційний суд у подібних правовідносинах дійшов такого висновку: посилення позивача на те, що зміна умов договору оренди земельної ділянки щодо розміру орендної плати може здійснюватися лише за згодою сторін, є необґрунтованими,

а орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності належить до загальнодержавних податків і зборів, порядок нарахування та сплати якої регламентований положеннями спеціальних законів. З огляду на це положення договору оренди земельної ділянки, які суперечать вказаним законам, застосовуватися не можуть.

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України вважає, що заява ДПІ про перегляд оскаржуваного рішення Вищого адміністративного суду України не підлягає задоволенню з огляду на таке.

Суб'єктами права власності на землю відповідно до п. «б» ст. 80 ЗК є, зокрема, територіальні громади, які реалізують це право безпосередньо або через органи місцевого самоврядування, — на землі комунальної власності.

Відповідно до частин 1 та 2 ст. 83 ЗК² землі, які належать на праві власності територіальним громадам сіл, селищ, міст, є комунальною власністю. У комунальній власності перебувають усі землі в межах населених пунктів, крім земель приватної та державної власності, а також земельні ділянки за їх межами, на яких розташовані об'єкти комунальної власності.

До повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі земельних відносин на території сіл, селищ, міст належить, зокрема, надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності відповідно до цього Кодексу (п. «в» ст. 12 ЗК).

Згідно зі ст. 2 Закону від 3 липня 1992 р. № 2535-XII «Про плату за землю»³ (далі — Закон № 2535-XII) використання землі в Україні є платним. Плата за землю справляється у вигляді земельного податку або орендної плати, що визначається залежно від грошової оцінки земель. За земельні ділянки, надані в оренду, справляється орендна плата.

Граничний розмір орендної плати за земельні ділянки, які перебувають у державній або комунальній власності, встановлений Законом № 161-XIV, та є обов'язковим при укладанні відповідних договорів.

Відповідно до ч. 1 ст. 21 цього ж Закону орендна плата — це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою.

Підставою нарахування земельного податку відповідно до ст. 13 Закону № 2535-XII є дані державного земельного кадастру, а орендної плати за земельну ділянку, яка перебуває у державній або

² Частина 2 зазначеної статті у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин.

³ Закон втратив чинність на підставі Податкового кодексу України.

комунальній власності, — договір оренди такої земельної ділянки.

За ч. 4 ст. 21 Закону № 161-XIV зі змінами, внесеними Законом № 309-VI, річна орендна плата за земельні ділянки, які перебувають у державній або комунальній власності, надходить до відповідних бюджетів, розподіляється і використовується відповідно до закону і не може бути меншою: для земель сільськогосподарського призначення — розміру земельного податку, що встановлюється Законом «Про плату за землю»; для інших категорій земель — трикратного розміру земельного податку, що встановлюється Законом «Про плату за землю».

Водночас, відповідно до п. 13 Типового договору оренди землі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2004 р. № 220, редакція якого також викладена в пункті розд. «Орендна плата» договорів оренди землі, укладених позивачем із селищною радою, передбачено перегляд розміру орендної плати у разі, зокрема, зміни розмірів земельного податку, підвищення цін, тарифів, у тому числі внаслідок інфляції.

Згідно із п. 8 ч. 1 ст. 14 Закону від 25 червня 1991 р. № 1251-XII «Про систему оподаткування»⁴ до загальнодержавних належать такі податки і збори (обов'язкові платежі), як плата за землю (земельний податок, а також орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності).

Приписами ст. 21 Закону № 161-XIV та ст. 8 Закону № 2535-XII законодавець передбачив внесення змін до розміру орендної плати за земельні ділянки, які перебувають у державній або комунальній власності.

Статтею 30 Закону № 161-XIV встановлено, що зміна умов договору оренди землі здійснюється за взаємною згодою сторін. У разі недосягнення згоди щодо зміни умов договору оренди землі спір вирішується в судовому порядку.

При цьому ст. 654 ЦК передбачено, що зміна договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, що змінюється, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає зі звичаїв ділового обороту.

Разом із тим слід зауважити, що органи державної податкової служби відповідно до ст. 2 Закону від 4 грудня 1990 р. № 509-XII «Про державну податкову службу в Україні»⁵ були наділені повноваженнями зі здійснення контролю за додержанням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до

бюджетів, державних цільових фондів податків і зборів (обов'язкових платежів), а також неподаткових доходів, установлених законодавством, проте ініціативою вносити зміни до договорів оренди землі згідно із приписами статей 12, 80, 83 ЗК, статей 21, 30 Закону № 161-XIV наділена одна зі сторін цих договорів, якою у справі, що розглядається, є селищна рада — орган місцевого самоврядування, через яку відповідною територіальною громадою реалізовано право власності на передані в оренду земельні ділянки, що знаходяться у комунальній власності.

Договір оренди землі є цивільно-правовим, а отже, йому притаманні такі ознаки, як свобода договору, обов'язковість його виконання сторонами тощо. Суб'єкт владних повноважень, який не є учасником договору, не може здійснювати владні управлінські функції шляхом втручання у відносини сторін договору, але має право контролювати належність виконання договору та відповідність його умов чинному законодавству України, зокрема стежити, щоб такі умови не суперечили інтересам суспільства. Якщо ж договір пов'язаний зі сплатою податків і, на думку суб'єкта владних повноважень, спрямований на ухилення від їх сплати, останній, за допомогою адміністративних заходів, уповноважений відновити публічний порядок.

Таким чином, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України погоджується з висновком Вищого адміністративного суду України про те, що хоча зміна розміру земельного податку згідно із Законом № 309-VI є підставою для перегляду встановленого розміру орендної плати шляхом внесення відповідних змін до договору оренди землі його учасниками, зазначене не тягне автоматичну зміну умов договору щодо розміру орендної плати, а отже, відповідного донарахування ДПІ суми податкового зобов'язання з орендної плати із застосуванням штрафних санкцій за податковими повідомленнями-рішеннями.

Відповідно до ч. 1 ст. 244 КАС Верховий Суд України відмовляє в задоволенні заяви, якщо обставини, які стали підставою для перегляду справи, не підтвердилися.

Ураховуючи наведене та керуючись статтями 241, 242, 244 КАС, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України **п о с т а н о в и л а**:

У задоволенні заяви ДПІ відмовити.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

⁴Закон втратив чинність на підставі Податкового кодексу України.

⁵Закон втратив чинність на підставі Закону від 5 липня 2012 р. № 5083-VI.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Надання послуг із постачання природного газу системою розподільних газопроводів можливе тільки за умови укладання з постачальниками договору про надання послуг із транспортування природного газу відповідно до пунктів 9, 10 Порядку забезпечення споживачів природним газом (у редакції, чинній на час виникнення спору).

Позадовговірне транспортування природного газу зазначеним Порядком забороняється

ПОСТАНОВА

*Судової палати у господарських справах Верховного Суду України
від 5 березня 2013 р.
(в и т я г)*

У березні 2011 р. публічне акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації «Дніпропетровськгаз» (далі — ПАТ «Дніпропетровськгаз») звернулося до Господарського суду Дніпропетровської області з позовом до відкритого акціонерного товариства «ДніпроАзот» (далі — ВАТ «ДніпроАзот»), правонаступником якого є публічне акціонерне товариство «ДніпроАзот» (далі — ПАТ «ДніпроАзот»), про стягнення 12 млн 745 тис. 769 грн 20 коп. фактичних витрат на виконання договорів про надання послуг із транспортування природного газу розподільними газопроводами у період із березня по травень 2008 р. та понесених судових витрат у справі.

На обґрунтування своїх вимог позивач посилався на те, що він є ліцензіатом на здійснення транспортування природного газу розподільними газопроводами у Дніпропетровській області. Згідно із актами від 31 березня, 30 квітня та 31 травня 2008 р. протягом березня—травня 2008 р. відповідачеві надано безоплатні послуги з транспортування природного газу. Витрати на його транспортування відповідно до Методики розрахунку тарифів на транспортування та постачання природного газу для підприємств з газопостачання та газифікації, затвердженої постановою Національної комісії регулювання електроенергетики України від 4 вересня 2002 р. № 983, підлягають стягненню з відповідача на підставах, передбачених ст. 174 ГК, ч. 1 ст. 901 та ч. 1 ст. 904 ЦК.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 20 лютого 2012 р. позов задоволено: стягнуто з ПАТ «ДніпроАзот» на користь ПАТ «Дніпропетровськгаз» 12 млн 745 тис. 769 грн 20 коп. фактичних витрат на виконання договорів про надання послуг із транспортування природного газу розподільними газопроводами за період березень—травень 2008 р.

Дніпропетровський апеляційний господарський суд постановою від 26 червня 2012 р. рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 20 лютого 2012 р. скасував; прийняв нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

Постановою Вищого господарського суду України від 16 жовтня 2012 р. постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 26 червня 2012 р. скасовано, а рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 20 лютого 2012 р. залишено в силі.

Постанова обґрунтована тим, що підписані позивачем та відповідачем акти від 31 березня, 30 квітня та 31 травня 2008 р. підтверджують факт того, що саме ПАТ «Дніпропетровськгаз» надав ПАТ «ДніпроАзот» послуги з транспортування природного газу у зазначений період, і встановлюють обов'язок відповідача сплатити вартість цих послуг.

ПАТ «ДніпроАзот» у порядку ст. 111¹⁹ ГПК подало заяву про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 16 жовтня 2012 р. у справі № 20/5005/17342/2011 з підстави неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права при вирішенні аналогічних судових справ.

На обґрунтування неоднакового застосування судом касаційної інстанції норм матеріального права заявник надав копії постанов Вищого господарського суду України від 18 листопада 2010 р. у справі № 1/351-09, від 10 листопада 2010 р. у справі № 1/352-09, від 16 серпня 2011 р. у справі № 20/30-11, від 15 серпня 2011 р. у справі № 27/14-11, у яких висловлена правова позиція про те, що відносини між постачальником і суб'єктами господарської діяльності, які мають ліцензію на транспортування природного газу

розподільними трубопроводами, згідно з Порядком забезпечення споживачів природним газом (далі — Порядок), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України (далі — КМУ) від 27 грудня 2001 р. № 1729, здійснюються на підставі обов'язкового договірної регулювання і надання послуг із транспортування природного газу трубопроводами за межами договору забороняється.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, перевіrivши наведені заявником обставини, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що заява підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Пунктами 9, 10 Порядку (у редакції, чинній на час виникнення спору) визначено, що постачальниками природного газу можуть бути суб'єкти господарської діяльності, які в установленому порядку отримали ліцензію на постачання природного газу. Постачальники природного газу в разі його постачання укладають із газотранспортними і газодобувними підприємствами та суб'єктами господарювання, що мають ліцензію на здійснення розподілу природного і нафтового газу, договори про транспортування природного газу.

Пунктом 14 Порядку (у редакції, чинній на час виникнення спору) передбачено, що газотранспортні і газорозподільні підприємства, до яких належить і ПАТ «Дніпропетровськгаз», зобов'язані здійснювати транспортування природного газу лише в межах виділених лімітів, при цьому забороняється газопостачання споживачів, для яких постачальником не виділено планових обсягів (лімітів) поставки природного газу.

Таким чином, нормативно-правовими актами КМУ визначено, що надання послуг із постачання природного газу системою розподільних газопроводів можливе тільки за умови укладення з постачальниками договору про надання послуг із транспортування природного газу.

Господарські суди встановили, що 30 січня 2007 р. між відкритим акціонерним товариством по газопостачанню та газифікації «Дніпропетровськгаз» (далі — ВАТ «Дніпропетровськгаз»; виконавець) та закритим акціонерним товариством «Укргаз-Енерго» (далі — ЗАТ «Укргаз-Енерго»; замовник) укладено договір № 12/66/Тр-07 про надання послуг із транспортування природного газу (далі — договір 1), за умовами якого виконавець зобов'язався прийняти та здійснити транспортування споживачам природного газу системою розподільних

газопроводів у межах обсягів, визначених пунктами 2.1 і 2.1.1 цього договору.

Згідно з договором 1 виконавець приймає газ від замовника у пунктах його приймання-передачі через ДК «Укртрансгаз» та здійснює транспортування до пунктів призначення, де проводить технічну передачу газу споживачам (п. 3.4 договору 1), а замовник здійснює оплату послуг із транспортування природного газу системою розподільних газопроводів виконавцеві (п. 6.2 договору 1).

Укладеним між ЗАТ «Укргаз-Енерго» (постачальник) і ВАТ «ДніпроАзот» (покупець) договором від 28 листопада 2007 р. № 110/77/X-08-640/8-1 на постачання природного газу (далі — договір 2) та додатковими угодами до нього визначено, що вартість транспортування природного газу системою розподільних газопроводів є частиною вартості природного газу, яку споживач сплачує постачальнику.

Постачальник у разі несплати або несвоечасної попередньої оплати споживачем природного газу має право, направивши повідомлення, зменшити або припинити плановий обсяг поставки газу (пункти 3.3.1, 3.5.4 договору 2).

Отже, договором 1 і договором 2 сторони визначили, що надані ПАТ «Дніпропетровськгаз» послуги з транспортування природного газу оплачує ЗАТ «Укргаз-Енерго», а у вартість природного газу, яку ВАТ «ДніпроАзот» сплачує постачальнику, входить і вартість його транспортування.

Апеляційний суд правильно встановив, що виставлені ЗАТ «Укргаз-Енерго», але не оплачені покупцем, рахунки-фактури на оплату природного газу за договором 2 містять відомості з постачання природного газу в березні, квітні та травні 2008 р. і своїм правом обмежити або припинити планові поставки газу в разі невиконання покупцем зобов'язань із попередньої оплати природного газу шляхом направлення повідомлення постачальник газу не скористався.

Водночас факт прийняття природного газу в зазначений період ВАТ «ДніпроАзот» не заперечує, про що свідчать акти від 31 березня, 30 квітня та 31 травня 2008 р.

Обґрунтованим є висновок суду апеляційної інстанції про те, що Технічна угода, укладена між ВАТ «Дніпропетровськгаз» та ВАТ «ДніпроАзот» на виконання вимог п. 3.2 договору 2, і зазначені вище акти свідчать про виконання ВАТ «Дніпропетровськгаз» диспетчерських функцій з контролю за регулюванням надходжен-

ня й реалізації природного газу та здійснення контролю за обліком прийнятого споживачем газу на підставі показників комерційних приладів обліку витрат природного газу і не можуть розглядатися як договори про надання безоплатних послуг із транспортування газу. Позадовірне транспортування природного газу Порядком забороняється.

Іншого правового навантаження щодо договірних відносин позивача і покупця з оплати транспортування природного газу Технічна угода не передбачає.

Внаслідок неправильного застосування ст. 174 ГК, ч. 1 ст. 901 та ч. 1 ст. 904 ЦК суд каса-

ційної інстанції дійшов помилкового висновку щодо законного задоволення позову судом першої інстанції.

Керуючись статтями 111²³—111²⁵, 111²⁸ ГПК, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України постановила: заяву ПАТ «ДніпроАзот» задовольнити частково, постанову Вищого господарського суду України від 16 жовтня 2012 р. у справі № 20/5005/17342/2011 скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій п. 2 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК.